

Nr 326.

Av herr **Kristensson m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t
angående vidtagande av vissa åtgärder till folkundervis-
ningens befrämjande.

Folkbildningsarbetet påbörjas och grundlägges i våra små- och folkskolor. Detta arbetes betydelse måste givetvis te sig något olika för de personer och klasser, som för sina barns undervisning äro till största delen om icke helt och hållet hänvisade till folkskolan, än för de personer och klasser, som icke alls använda sig av denna skola. Tack vare vår skolorganisation med jämnlöpande skolsystem, ett för den stora massan, 93 procent av befolkningen, och ett för fåtalet, de återstående 7 procenten, är ett sådant påpekande berättigat. Ehuru vi äro principiella anhängare av idén om folkskolan som bottenkola, så anse vi oss dock icke i denna motion böra påyrka en dylik reform, vars genomförande för övrigt under nuvarande politiska förhållanden torde möta stora svårigheter. Däremot anse vi oss böra påtala andra missförhållanden, som icke borde få tolereras i ett land, som har ord om sig att äga en väl ordnad skolundervisning.

Den blivande arbetarens *) egna intressen kräva en god folkundervisning. Hans förmåga att tillvarataga sina intressen gent emot kamraterna och arbetsgivarna är i mycket stor omfattning beroende av om han erhållit nödig utbildning av sina anlag. Även i fråga om förmågan att tillvarataga sina intressen till samhället äger samma förhållande rum. Till följd härav har den arbetare, som på ett eller annat sätt förskaffat sig den behövliga allmänna utbildningen, möjlighet till en fördelaktigare ställ-

I. Huvudskä-
len för en
god folk-
undervis-
ning.
a) För arbe-
taren.

*) Härmed förstå vi icke blott industriarbetaren utan även de, som äro sysselsatta med jordbruk eller i övriga näringsgrenar och liknande yrken.

ning så väl till arbetsgivare som till samhället och kan bli till större gagn för sig själv och för sina yrkesbröder. Men först då samtliga individer erhålla den utbildning, varför de äro mottagliga, har arbetsklassen som sådan möjlighet att fullt göra sig gällande efter sin betydelse.

b) För samhället.

På detta område äger emellertid det anmärkningsvärda förhållandet rum, att den enskilda arbetarens eller samhällsmedlemmens intressen icke på något sätt kollidera med samhällets egna intressen. För samhället är det ett lika vitalt intresse som för arbetaren, att en god folkundervisning meddelas och tillgodogöres. Såväl en nations kulturella och materiella framåtskridande som ock den sunda och utvecklingsbefordrande kampen mellan nationerna är beroende av att de enskilda folkindividerna var för sig nå sin fulla utveckling.

I den fria tävlingskampen mellan nationerna i vårt tidevarv kommer det land, som försummat att tillvarataga och på bästa sätt utveckla sina medborgares anlag, ohjälpligt till korta. Icke minst under dessa senaste fasansfulla år torde det för allt flera blivit klargjort, att en god folkundervisning även har stor betydelse ur den fredliga nationella försvarsberedskapens synpunkt.

c) Var folkundervisningen grundlägges.

Grundläggningen av denna utbildning måste försiggå under barndoms- och de tidigare ungdomsåren. Det som under dessa åldersstadier försummas, kan vanligen icke alls och i alla fall icke utan större upppoffringar av tid och kraft återtagas, varför de flesta aldrig få tillfälle därtill. På grund härav ådrager en dålig skolundervisning den enskilde blivande medborgaren en skada, som han endast i undantagsfall är i stånd att reparera, och samhället en förlust i krafttillskott, som det tar decennier av år att ersätta, eftersom en reformerad undervisning först med nya generationers inträde på arbetsfältet visar sina verkningar.

II. Vad en god folkundervisning skall vara inriktad på.

Utan anspråk att vare sig uttömma eller ens grundligare klargöra vad en god folkundervisning bör vara inriktad på, tillåta vi oss dock angiva några av huvudsidorna i denna undervisning.

Meddelande av sakkunskap.

Den bör giva lärjungarna möjlighet att inhämta *sakkunskap* såväl om naturen som om människolivet. I fråga om den förra bör kunskap meddelas icke blott om de yttre sidorna — astronomi, geologi och biologi — utan även om naturens inre sammanhang och lagbundenhet — fysik, kemi. Vidkommande människolivet bör undervisningen röra sig om dess fortgång och utveckling — historia, etnografi, samhället — ävensom om de sedliga krafterna — moralen, religionshistoria.

Förvärvande av *själisk arbetsteknik*.

Den bör åt lärjungarna vidare förvärva *själisk arbetsteknik*, språkkunskap, talövning, läsning, skrivning, räkning och ritning o. s. v.

I samband med och under inhämtandet av såväl sakkunskapen som arbetstekniken bära lärjungarnas själskrafter undergå träning och utveckling. En under barndoms- och ungdomsåren väl avpassad hjärnträning ger åt en person under hela livet ett andligt övertag framför dem, som med i övrigt likartade naturbetingelser varit i avsaknad av sådan. I förra fallet har vederbörande lättare att såväl genomtränga problemen som behärska formen.

*Själskraft-
ternas trä-
ning.*

Till en god folkundervisning hör även vårdandet och utvecklandet av kroppens krafter. Den fysiska uppfostran är lika viktig som den psykiska. Folkundervisningen kan härvidlag göra stora insatser till bevarande och stärkande av folkhälsan. Den kan utlära och uppmuntra till personlig hygien och förebyggande åtgärder mot ohälsa, den kan uppväcka kärlek till gymnastik och sund idrott, den kan bekämpa felaktiga och vidskepliga uppfattningar om kroppens vårdande o. s. v.

*Kroppens
vårdande.*

Den tid, som erfordras för att en god folkundervisning skall kunna bära åsyftat resultat, måste omfatta de olika skedena av uppväxtåldern: barndomen, de börjande mognadsåren, ungdomen. Varje åldersskede måste behandlas efter sina krav. Den lille sjuåringen förmår icke smälta samma saker som tolvåringen, vilken i sin tur åter icke har sinne för vad som 17-åringen intresserar sig för och förmår fatta. Utvecklingen under det ena skedet bildar grundval för den fortgående utvecklingen under det andra. Ett avbrott av undervisningen har samma effekt, som bortklippande av ett stycke av tråden på en elektrisk ledning; strömmen når icke sitt slutmål, förrän genom tillsättande av ett stycke ny ledningstråd, så att de avbrutna delarna sammanfogats; undervisningen når icke åsyftat slutresultat om avbrott i tiden av större omfattning förekomma.

*III. Den tid,
som erfor-
dras för att
en god folk-
undervisning
skall bära
åsyftat re-
sultat.*

I allmänhet bortser man från en viktig omständighet vid bedömandet av den erforderliga tiden för folkundervisningen. Denna måste vara sammanhängande. Undervisningen bör bli en av huvudfaktorerna i barnets utveckling.

För de besutna klasserna tillämpas här framhållna princip. I sammanhängande följd förskaffas åt dessa klassers barn skolbildning på samhällets bekostnad ej blott till dess barnen blivit fullvuxna utan i stor utsträckning ändå längre. Enligt senaste statistiska årsbok var medelåldern för de 2,397 i studentexamen deltagande eleverna 19,79 och för de 1,977 i realskoleexamen deltagande 17,109.

För en god folkundervisnings meddelande erfordras vidare väl allmän- och yrkesbildade lärare. Betingelserna för detta yrkes lyckliga utövande måste vara uppfyllda. De anstalter, som utbilda lärare, svara

*IV. Väl
allmän- och
yrkesbildade
lärare.*

mot de fabriker, som tillverka verktyg. Gott stål och noggrant arbete — utan detta dåliga verktyg, och den verkstad, som lämnar sådana åt sina arbetare, kan inte vänta sig ett förstklassigt fabrikat. Med dåligt utbildade och lågt avlönade lärare följer ett mindervärdigt undervisningsresultat.

V. Den nu-
varande
folkunder-
visningen
bristfällig.

Den nuvarande folkundervisningen är, om de rådande förhållande ses i stort, i nära nog alla avseenden bristfällig. I en stor mängd folkskolor förekommer *ingen eller högst ringa undervisning om naturen*, detsamma gäller även om *historien*, medan undervisningen i religion och moral tilldelats ett övermått av tid, för att nu icke nämna om det förvända sätt, på vilket denna sistnämnda undervisning bedrivs.

Undervisningen i modersmålets talande, läsning och skrivning försummas, så att resultatet blir ringa. Då och då passerar genom pressen ett och annat meddelande angående prov, verkställda med våra beväringssynglingar och uppvisande ytterst nedslående resultat i fråga om läsförmåga och skrivkunnighet. På sina håll pläga dessa meddelanden åtföljas av kommentarier om att de stora kostnaderna för folkundervisningen äro bortkastade; ack, dessa ynglingar ha aldrig någonsin i sin barndom i någon skola fått förmånen av tillfälle att inhämta de kunskaper och färdigheter, vari de åtta à nio år efter slutad skolgång prövas. Arbetsklassen kan i allmänhet icke erhålla språkundervisning på samhällets bekostnad, ehuru denna är i samma behov av undervisning i sitt modersmål som skriv- och läsyrenas utövare.

I de av våra skolformer, efter vilka ett stort antal av de 93 procenten av alla Sveriges skolpliktiga barn undervisas, tillkommer ämnet kristendomskunskap förutom morgonandakten, som ensam upptager omkring en och en halv timme i veckan, 8 à 12 timmar av lärarens omedelbara undervisning, vilket är, kvantitativt räknat, omkring *en tredjedel* av hans arbetskraft, och för katekesen ensamt i många fall, en fjärdedel. Det finns skolor med 1 säger *en* timmes undervisning i räkning per vecka och många, många med alls ingen undervisning i teckning, o. s. v.

En oundviklig följd av ringa kunskap i realämnena och av bristande arbetsteknisk utveckling är svag själsträning. Då därtill lägges, att fysisk fostran är utesluten från det stora flertalet av våra folkskolors program, och där den förekommer, oftats är underhålligt skött, så måste helhetsintrycket av den nuvarande folkundervisningen bli i hög grad nedslående.

Förslag om rättelse i förenämnda avseenden äro å bane; det är att hoppas att reformerna icke låta allt för länge vänta på sig.

Det skulle föra allt för långt, att i denna motion påpeka alla de orsaker, som medverka till att vår folkundervisning måste betecknas som mindre tillfredsställande. Här skall endast i förbigående vidröras ännu ett faktum: mindre väl utbildade lärarekrafter. Bortåt 13,000 av den till 22,000 uppgående lärarepersonalen äro småskollärarinnor, varav det övervägande antalet endast har 1-årig utbildning. Ehuru det skulle äga ett stort intresse att påvisa, i huru stor utsträckning man på folkskolestadiet nöjer sig med småskollärarinnor, och huru många skolbarn, som aldrig få åtnjuta annan undervisning, så skola vi dock avstå därifrån.

Många av bristerna i folkundervisningen ha sin grund i att tiden för densamma är för knapp. Frånsett några få av våra större städer, som infört ett obligatoriskt sjunde skolår, är skoltiden i bästa fall sex år, från sjunde till tolfte året och med en lästid av omkring 180 dagar årligen. Det torde icke behöva ånyo erinras om skillnaden av den tid som å ena sidan de 7 procenten och å andra sidan de 93 procenten ta samhallets bekostnad i anspråk för skolundervisningen. Att undervisningen icke bör avslutas vid så tidig ålder, som nu äger rum, är en uppfattning, som genomträngt allt vidare kretsar, och förslag till ett bättre ordnande av den fortsatta undervisningen äro ju också under utarbetande. I 1842 års skolförfattningar var målet 8 månaders lästid per år. År 1917, sjuttiofem år efteråt, nödgas man konstatera, att vad man då ansåg vara lämpligt införa, i avsevärda delar icke realiserats, att undantagen i vissa landsändar blivit regel och tvärtom. Av landsbygdens skolpliktiga barn undervisades år 1914 icke mindre än 267,727 i halvtidsläsande skolor eller 43,3 procent. Till landsbygden har då medräknats en mängd stations- och brukssambällen med bättre ordnade skolförhållanden. Frändroges dessa, bleve siffran för den rena landsbygden ännu mer nedslående. Av här nämnda barn gå icke mindre än 71,584 i halvtidsläsande mindre folkskolor, varav 21,728 tillika komma på flyttande skolor. Hela antalet skolbarn, som få sin årliga lästid i verkligheten avkortad till 80 à 90 dagar, utgör 267,923 — för åtskilliga, ja, många, är tiden på grund av skolförsummelser ännu mera nedsatt.

VI. Den knappa undervisningstiden.

Undertecknade tillåta sig som bevismateriel anföra en del konkreta exempel från olika delar av landet, utvisande att vad i denna motion ovan anförts är baserat på förhållandena sådana de i verkligheten äro.

VII. Sticksprov.

Början göres, som sig bör, med en kommun, som ligger invid landets huvudstad: Solna.

Reglementet är fastställt år 1899 och motsvarar snart sagt ej på någon punkt de nuvarande förhållandena. Bland olägenheter, härrörande

sig ur denna omständighet, må särskilt framhävas tvenne: fullständig förvirring råder med avseende på skolområdena, något som i vissa skolor lett till svåra missbruk, i det att äldre lärare med god kännedom om församlingen formligen åt sig utvälja barn från de bättre situerade hemmen och avvisa barn från fattiga eller mindre välkända hem; de i reglementet föreskrivna lärotiderna hava flerfaldiga gånger i praktiken ändrats, något som medfört, att för närvarande den dagliga lärotiden fullkomligt godtyckligt och till och med utan hänsyn till i folkskolestadgan givna föreskrifter bestämmes inom varje skola eller till och med varje skolklass för sig. Trots det att inom Solna församling finnas 72 skolklasser och omkring 3,000 barn i skolåldern, har överlärare eller inspektör ej anställts. Då skolrådets ordförande, överhopad av andra göromål, icke torde hava särskild läggning att fylla de uppgifter, som tillkomma ledaren av ett större skolväsen, hava följderna blivit de, vilka här nedan skildras. På detta område föreligger utan tvivel en brist i vår nuvarande skollagsstiftning, endast till någon ringa del avhjälp genom en föreskrift i instruktionen för statens folkskoleinspektörer § 2 mom. 2.

Med avseende på klassfrekvensen är ingen väsentlig anmärkning att framställa. Barnantalet har i småskoleklasserna befunnits i regel ej överstiga 30, och i ingen folkskoleklass har det överstigit 40.

Den årliga lärotiden utgör i församlingens skolor 34 $\frac{1}{2}$ veckor. För många barn från de fattigaste hemmen minskas emellertid denna tid på ett rent fruktansvärt sätt. Här bör emellertid nämnas, att det på grund av den överallt ytterst bristfälliga bokföringen är synnerligen svårt att bilda sig en klar föreställning om varje enskilt barns skolgång. Så mycket har emellertid kunnat konstateras, att redan i småskoleklasserna, men framför allt i folkskoleklasserna, fall av 60—70 dagars ren skolkning per läsår ingalunda hör till ovanligheterna, att sådana barn det oaktat uppflyttas i högre klass, emedan de »ha åren inne», att förefintliga anordningar för avhjälpande av skolbarns brist på kläder och skodon äro ytterst bristfälliga, att vissa barn, som genomgått småskolan, överhuvud alls ej återfinnas i folkskolans böcker — detta utan att vara utflyttade från församlingen, samt att folkskolestadgans och reglementets bestämmelser om tillstånd att avgå från skolan fullständigt ignoreras, i det att ett mycket stort antal barn varje år antingen helt enkelt sluta sin skolgång utan varje tillstånd eller ock — under alla tider av läsåret och utan varje prövning — erhålla ett »intyg» av skolrådets ordförande om rätt att sluta skolan.

I detta sammanhang bör också nämnas, dels att i skolklasserna på-

träffats ett ovanligt stort antal abnorma (imbecilla, vanartade m. fl.) barn, för vilkas säruppföstran intet åtgjorts av skolråd eller barnavårdsnämnd, dels att ingen som helst läkarevård för församlingens skolbarn finnes anordnad, dels ock att ett mycket stort antal barn i under eftermiddagarna (kl. 1—6) läsande skolklasser under tiden kl. 6—12 f. m. sysselsättas i arbete för Stockholms mjölkbolags räkning, något som givetvis inverkar i hög grad förstörande på deras förmåga att tillgodogöra sig undervisningen.

Anledningen till skolförsummelser eller avgång i förtid har redan något berörts i det föregående. Anledningen till bristerna i fråga är givetvis delvis att söka i förhållanden utom skolan, nämligen framför allt i den omständigheten, att en stor del av huvudstadens fattigaste befolkning ständigt liksom pressas ut från själva staden till förstadssamhällena med deras billigare hyror. Men dessa svårigheter borde enligt under-tecknades förmenande just påfordra, att frågorna om skolgång och antal skolår i förstadssamhällena behandlades med den ytterligaste noggrannhet och omsikt, och att energiska anstalter vidtogos för att varje normalt barn, där ej absolut hindrande omständigheter föreligga, erhöles åtminstone sex fulla läsårs skolundervisning.

Rent underhaltiga äro de förhyrda lokaler, som användas i Råsunda, Hagalund och Haga s. k. koppartält. I de flesta av dem är utrymmet alldeles för litet, så att luftkuben per barn i vissa fall sjunker ned till omkring 3 kubikmeter; belysningen är otillräcklig och olämpligt anordnad; kapprummen äro ytterligt trånga; för skolan avsedda bekvämlighetsinrättningar saknas. En följd av dessa lokalers beskaffenhet är, att folkskolestadgans föreskrift om gymnastikundervisning här ej kan efterlevas.

Skolrådets ordförande har besökt endast några få av distriktets 72 skolklasser; skolrådets övriga ledamöter göra enligt lärarnas samstämmiga uppgifter så gott som aldrig något besök i skolorna. Överlärare eller kommunal inspektör finnes, som ovan nämnts, ej anställd. Nämnas bör också, att enligt uppgifter av vederbörande lärare skolklasser finnas, som ej på 14 år besökts av statsinspektör.

Skolåldersförteckning föres över huvud taget ej. Huvudbok finnes i några skolor, men ingen viss lärare har erhållit uppdrag att föra den-samma, och den är överallt ytterst ofullständig. På grund av förvirringen med avseende på skolområdena torde också huvudböckerna vara av mycket ringa betydelse.

De särskilda lärareavdelningarnas läsordningar äro så gott som undan-tagslöst uppgjorda utan hänsyn till i folkskolestadgan §§ 12 och 15 givna

bestämmelser. Detta oaktat hava samtliga läsordningar godkänts genom namnteckning av skolrådets ordförande.

Dagböckerna, innehållande även examenscatalog, äro uppställda i enlighet med av Kungl. Maj:t den 26 maj 1916 fastställt formulär. Som emellertid förteckning över barn i skolåldern ej samtidigt införts, måste dagböckerna givetvis bliva ofullständiga, vartill kommer, att kontroll-avsikten alls ej nås.

I *Verums* skoldistrikt (Skåne) finnes halvtidsläsning vid bägge folkskolorna, som äro av F-typ, samt likaledes vid de bägge mindre folkskolorna, som äro av H-typ. Verums folkskoleavdelning har 63 barn, därav 39 i folkskoleavdelningen och 24 i småskoleavdelningen, Jägersborgs folkskola har 62 barn, därav 34 i folkskoleavdelningen och 28 i småskoleavdelningen. Maximiantalet undervisningsdagar per år är i småskoleavdelningen 80 och i folkskoleavdelningen 109. Under den korta tid skolan pågår, förekom under senaste räkenskapsår i den förstnämnda skolan 332 försummade dagar och i den sistnämnda 450, därav för sjukdom antecknats resp. 160 och 325.

Ingen av de till avgångsprövning vid senaste examen anmälda gossarna kunde lösa exempelvis en så enkel räkneuppgift som denna: »Om du har att gå 1 mil och 3 kilometer, huru lång väg har du kvar, sedan du gått 8 kilometer och 75 meter?»

Vällufs skoldistrikt, en liten församling inom den fetaste delen av Skåne, betbygden, företer en föga ljusare bild av skolförhållandena. Här finnes en folkskola av D-typ och två småskolor, alla till namnet heltidsläsande. Folkskolan har 62 lärjungar, samtidigt undervisade av samma lärare. Varje barn skulle reglementsenligt åtnjuta i folkskolan omkring 170 skoldagar och i småskolan 168.

Vid inspektion i folkskolan den 17 oktober 1916 voro av 58 inskrivna barn — 23 närvarande; 6 barn hade av skolrådet erhållit permanent befrielse från skolgång under tiden medio av april—31 oktober; 12 barn voro antecknade som frånvarande utan giltigt förfall under samma tid.

För redovisningsåret 1915—1916 lämnar samma skola för de upptagna 62 barnen följande statistik: Antal frånvarodagar 1,649, därav 881 med giltigt förfall, 402 utan giltigt förfall och 336 för sjukdom.

I *Östra Ramlösa* småskola voro vid förenämnda inspektion av 36 inskrivna barn endast — 22 närvarande. Tre syskon, därav det ena nybörjare, voro samtliga frånvarande, sysselsatta å en skolrådsledamots betfält.

De under senaste redovisningsår avgångna barnen hade samtliga 7 gossar och 4 flickor — fått avgångsbetyg enligt § 48 i folkskolestadgan. Sex hade endast genomgått tredje klassen och de övriga en del av fjärde klassen.

Endast ett barn i folkskolans tredje och fjärde klasser kunde vid inspektionen lösa följande räkneuppgift: »Vad kosta 3 hektogram kaffe efter 3 kronor 50 öre pr kilogram?» Intet av barnen i andra klassen, som räknade flera trettonåriga gossar, kunde lösa den förenklade frågan: »Vad kosta 3 hektogram efter 35 öre per hektogram?»

Sireköpinge skoldistrikt ligger även detta i själva betbygden.

Här skall icke omnämnas den mindre tillfredsställande skolorganisationen utan endast skolgången. Årliga antalet skoldagar skall utgöra 170 för varje barn. Frånvarodagarna under redovisningsåret 1 juli 1915—1 juli 1916 beroende på »annat giltigt förfall» eller »ej giltigt förfall» voro i folkskolan tillsammans 3,461 eller 30 dagar per barn. Det stora antalet försummelser i folkskolan, även i dennas lägre avdelning, belyses kanske ännu bättre genom följande siffror:

I *klass 1* hava under år 1916 3 barn haft lov mer än 14 dagar under tiden 1 maj—20 juni och 3 barn mer än 14 dagar under tiden 1 oktober—15 november.

I *klass 2* hava 18 barn haft lov mer än 14 dagar under tiden 1 maj—20 juni. 16 barn i samma klass hava haft lov under hela tidsperioden 1 oktober—15 november samt 3 barn dessutom under oktober månad.

I *klass 3* utgjorde antalet läsdagar 1 maj—20 juni 1,120 och frånvarodagarna 648 samt antalet läsdagar 1 oktober—15 november 1,008 och frånvarodagarna 703.

I *klass 4* utgjorde antalet läsdagar 1 maj—20 juni 945 och frånvarodagarna 508 samt antalet läsdagar 1 oktober—15 november 864 och frånvarodagarna 524.

Skolförsummelsernas mängd belyses också genom följande stickprov: Den 2 juni 1916 voro i övre avdelningen 16 närvarande och 43 frånvarande, och den 2 oktober voro i samma avdelning 20 närvarande och 38 frånvarande.

Anledningen till skolförsummelserna: Sockerbetorna.

I *Holmstads* folkskola, S:t Johannes församling, 1 kilometer från Norrköping, undervisades vårterminen 1916 54 och höstterminen 1916 50 flickor varannan dag av samma lärarinna. I *Tongereds* folkskola (Loftahammar) undervisade höstterminen 1916 en lärare 90 barn, fördelade på två avdelningar med respektive 47 och 43 barn.

Det ringa antalet undervisningsdagar, som barnen i Östergötlands halvtidsläsande folkskolor erhålla, minskas ibland än ytterligare dels genom att läsning endast pågår fem dagar i veckan, varvid varje avdelning undervisas varannan vecka tre och varannan två dagar (i Mogata församling bevistade de båda folkskoleavdelningarna under senaste gångna redovisningsår skolan respektive 78 och 76 dagar); dels genom att varannan lördag är fri (i Björkö folkskola, V. Ed, hava skolans båda lägre klasser förra läsåret 78 undervisningsdagar) och dels genom att fortsättningskolan med ett par veckor inkräktar på folkskolans tid.

Enligt senaste skolstatistik utgör antalet barn på den rika östgötaslätten, som undervisas i halvtidsläsande skolor icke mindre än 65,4 proc.; i denna siffra äro dock inräknade större stationssamhällen med väl ordnade skolor; frändragas dessa bleve det ännu sämre procent på den egentliga landsbygden, men så rör det ju — som en skolrådsledamot för någon tid sedan yttrade till en av statens folkskoleinspektörer: »Det är inte annat än statarebarn.»

Det skulle taga för mycket utrymme att redogöra för avgången enligt § 48 i Mogata och Skedevi, för den dåliga skolgången i Röks skoldistrikt, för Tjerstads skoldistrikt, där folkskolan vid kyrkan är inrymd i fattighuset och har bekvämlighetsinrättningen delvis gemensam med de intagna åldringarna, och där man härom året vid tillsättandet av ett vikariat ratade kompetenta sökande, däribland en folkskollärare med även studentexamen och tog en småskollärlarinna, för kyrkskolan i Slaka, där under läsåret 1915—1916 en lärare undervisade 91 barn, eller för folkskolan i Ödeshögs skoldistrikt med ett barnantal av 126, undervisade av en extra lärare jämte biträdande lärarinna — halvtid — och där anordningarna för skolväsendet stanna vid en utgift av 50 öre pr inkomsthundra, det skulle bli en hel liten avhandling för sig.

Västgötaslätten är icke stort bättre, det är svårt att avgöra, vilkendera slätten som tar första priset vid en inbördes tävlan i fråga om otillfredsställande skolförhållanden. I Älfsborgs län utgör procenttalet 80,1 och i Skaraborgs 75,9 av landsbygdens barn, som undervisas i halvtidsläsande skolor.

Bjurum är en rätt befolkad bygd. Där finns 113 skolpliktiga barn. För dessas undervisning finnes att anteckna en folkskola, Litt C. med 62 lärjungar och 96 skoldagar pr avdelning årligen, reducerade med 692 dagars frånvaro under senaste år (22—57 dagars frånvaro på ett flertal lärjungar vardera), trång, osnygg lärosal, ofullständigt förd skolbokföring, så gott som ingen undervisningsmateriel —; och en småskola, likaledes

med varannandagsläsning; 22 lärjungar och 97 skoldagar pr avdelning årligen, reducerade med 282 dagars frånvaro.

Magra har en halvtidsläsande folkskola med 88 lärjungar och 90—95 dagars årlig lästid pr avdelning, reducerad med 395 dagars sammanlagd frånvaro, samt en småskola litt. C. med 45 lärjungar och 97 dagars årlig lästid pr avdelning samt 125 dagars frånvaro.

Erska har en halvtidsläsande folkskola med 96 lärjungar och 98 dagars årlig skoltid pr avdelning samt 377 dagars sammanlagd frånvaro.

Småland har sedan gammalt rykte om sig att äga ett mindre väl ordnat skolväsen. Av landsbygdens skolbarn gingo i halvtidsläsande skolor i Jönköpings län 70 proc., i Kronobergs 69,4 och i Kalmar 69,1 proc. Barnantalet pr skola är därjämte mycket högt. Som exempel må anföras nedanstående från vissa skolor i Jönköpings län.

Antal barn pr lärare:

<i>Anderstorp.</i>	Folkskolan i Gyllenfors	64	varannandagsläsning
»	Småskolan i Törås	33	»
<i>Bredaryd.</i>	Folkskolan vid kyrkan	73	periodläsning
<i>Burserud.</i>	» » »	80	varannandagsläsning
»	Småskolan » »	50	» (ytterl. en lärarinna detta år — antagl.)
<i>Bäckseda.</i>	Flyttande folkskolan	78	periodläsning
<i>Forsheda.</i>	Folkskolan	65	varannandagsläsning
»	Småskolan	31	»
<i>Gnosjö.</i>	Folkskolan vid kyrkan	65	»
»	» i Lid	62	»
»	Småskolan i »	39	»
<i>Gränna landsförsamling.</i>	Folksk. i Uppgränna..	65	periodläsning
<i>Gällaryd.</i>	Folkskolan vid kyrkan	78	»
<i>Hultsjö.</i>	Flyttande folksk. Kännestubba—Lönelid	70	»
<i>Järnsås.</i>	Folkskolan vid kyrkan	70	varannandagsläsning
<i>Kulltorp.</i>	» » »	78	»
<i>Kärda.</i>	» » »	70	»
<i>Kävsjö.</i>	» » »	66	»
»	Småskolan i Hillerstorp	35	»
<i>Malmbäck.</i>	Flyttande folksk. Malmbäck—Gladebo	68	periodläsning
»	» » Malmbäck—Hiarum	70	»
<i>Näsby.</i>	» » Näsby—Karstorp ...	60	»

<i>Rydaholm.</i>	Folkskolan i Lindstad	76	varannandagsläsning
<i>Stenberg.</i>	Folkskolan	62	periodläsning
<i>Svartorp.</i>	»	65	varannandagsläsning
<i>S. Solberga.</i>	Flyttande folksk. Solberga—Lökaryd	60	periodläsning
<i>Våthult.</i>	Småskolan	35	varannandagsläsning
<i>Åker.</i>	Folkskolan vid kyrkan	66	»
<i>Ås.</i>	Folkskolan	66	»
<i>Ödestuga.</i>	Folkskolan i Elgabäcksryd	61	periodläsning
<i>Ölmestad.</i>	» vid kyrkan.....	65	»
<i>Båraryd.</i>	Småskolan » »	36	varannandagsläsning

Siffrorna för folkskolan äro tagna ur Svensk folkskolematrikel 1916. Endast de skolor ha upptagits, om vilka vi veta, att de sedan dess icke erhållit ännu en lärarekraft. Siffrorna för småskolan ange barnantalet höstterminen 1916.

Vanligen är det icke enbart på ett område skolväsendet företer bristfälligheter. Halvtidsläsning och dålig skolgång förenas ofta med dåliga lokaler, avsaknad av undervisningsmateriel o. s. v. Några exempel från Kalmar län må antecknas. I Åsjögle i Kristdala voro barnen förra året tvungna att sitta i 6 à 8 grader i en så kallad skolsal med dålig öppen spis, utan innanfönster, med dragigt golv, otäta dörrar och fönsterfoder, och där måste lärarinnan, när hon tillbringade kvällen i sitt rum, ha på sig damasker och galoscher samt en filt om benen. Lokalerna voro inrymda i en liten stuga i en bondgård.

Jämsjö i Gerdlösa har en skolsal, som i tarvlighet nästan trotsar beskrivning, och Rismåla småskola i Madesjö är inrymd i en liten stuga, där skolsalen för 26 barn mäter 5,5 × 4,4 × 2,5 meter och fönsterytan 2,8 kvadratmeter och där lekplanen tillika är kreatursbacke för husvärden, som — eller åtminstone för något år sedan var kreaturshandlare, med den påföljd att både lärarinna och barn ibland jagades huvudstupa bort av arga tjuren.

Icke stort bättre äro lokalerna i de inom samma socken belägna skolorna Agebo och Ruskemåla; den senare har skolsalen en trappa upp och trappan är så kränglig och brant, att barnen allt som oftast rulla ned för den. I Persnäs folkskola på Öland har läraren 150 barn att undervisa (typ B 2) i ett skolhus, som består av två tredjedels meter tjocka kalkstensmurar, som aldrig släppa från sig fukten, och där det vintertiden är så mörkt, att man i ena delen av rummet nätt och jämt kan urskilja bokens ord.

Alfta skoldistrikt i Gästrikland har en skolorganisation, som lämnar mycket övrigt att önska, och det i trots av att åtskilliga förbättringar vidtagits under de sista tio åren. Samtliga skolor i distriktet äro halvtidsläsande. På varje barn kom i verkligheten under år 1915 i medeltal icke mer än 90 à 92 dagars undervisningstid. Enligt reglementet skola barnen besöka skolan under sju läsår, tre i småskolan och fyra i folkskolan. Dock händer det icke sällan att befrielse från skolplikt lämnas efter 6 à 6 1/2 års skolgång. I huru stor omfattning en dylik avgång i förtid förekommer framgår icke av de skoluppgifter som lämnas, men många barn, ja, stundom hela klasser försvinna från skolan *en* termin tidigare än reglementet medgiver, varigenom den redan förut otillräckliga lärotiden avkortas ytterligare med 50 dagar.

Hamrånge skoldistrikt ligger i samma landsända som det nästföregående. Även detta distrikt har dålig skolgång. Skolvägarna äro i allmänhet mycket korta. Icke sällan inträffar, att ledighet lämnas för en hel termin. I en småskola har skolrådet givit lov åt fem barn under större delen av läsåret, i en folkskola ha fyra flickor haft lov under sammanlagt 120 dagar och en dessutom varit befriad från skolgång under en hel termin eller 52 dagar, samt två gossar ha haft lov sammanlagt 109 dagar. Trots anmärkningar från vederbörande inspektör pågå missförhållandena.

Leksands skoldistrikt i Dalarna, har tack vare synnerligen egendomliga mot författningarna stridande anordningar intill år 1917 kunnat ombesörja undervisningen med 46 småskollärare och 11 folkskollärare, därav en e. o. (en annan e. o. befattning har nyligen efter 9 år blivit ordinarie mot skolrådets vilja efter förslag av enskild person). Kommunalutskylderna för Leksand och Djura voro år 1915 4: 70 pr 100 kronor inkomst, därav för skolväsendet 1: 80.

I *Lycksele* skoldistrikt äro av 40 skolor icke mindre än 38 mindre folkskolor, av vilka 7 fasta och 31 flyttande. Detta distrikt skulle kunnat vara det främsta inom inspektionsområdet, enär ekonomiska förutsättningar för en bättre organisation av skolväsendet finnes. Den sammanlagda uttaxeringen pr gammal bevilningskrona uppgår nämligen icke till mera än omkring 4 kronor, under det att inom flera övriga skoldistrikt uttaxeringen för enbart skolväsendet uppgår till detta belopp.

Inom *Lycksele*, *Stensele*, *Malå*, *Tärna* och *Sorsele* skoldistrikt infinna sig ett stort antal barn i skolan först 14 dagar à två månader efter den dag, då de enligt gällande bestämmelser skolat infinna sig, och detta utan att därtill ha erhållit vederbörligt tillstånd. De frånvarodagar, som uppstå därigenom, redovisas det oaktat av en del lärarinnor såsom giltigt

förfall, under det att andra icke redovisa dem alls utan nöja sig med att i dagböckerna anteckna den dag, då vederbörande infunno sig. I intetdera fallet kommer således antalet frånvarodagar på rätt plats, och i det senare fallet kommer det icke ens till synes i statistiken. Som exempel på att det här är fråga om ett mycket betydande antal dagar må anföras, att år 1915 vid en inspektion inom Lycksele skoldistrikt omkring en månad efter det höstterminen tagit sin början voro

i en skola med	28 skolpliktiga barn	5 närvarande	
i » » »	42	»	12 »
i » » »	18	»	3 »
i » » »	54	»	25 »
i » » »	55	»	22 »
i » » »	30	»	5 »
i » » »	40	»	6 »
i » » »	50	»	28 »
i » » »	22	»	8 »

o. s. v. i ett 30-tal skolor. Alla dessa barn voro frånvarande utan lov, men i intet fall redovisades frånvaron som »icke giltigt förfall» och icke heller i någon annan i statistiken upptagen rubrik.

Med en beräkningsgrund, som snarare är för låg än för hög, kommer man, om man lägger dessa skolförsummelser till de i statistiken angivna, till ett antal läsdagar pr år och barn av 78 à 80 för fasta mindre folkskolor med avdelningsläsning och för flyttande sådana med halvtidsläsning samt av 48 à 52 för på två eller tre stationer flyttande mindre folkskolor med avdelningsläsning.

Vid sådant förhållande är det icke underligt, att endast ett jämförelsevis ringa antal barn under sin skoltid inhämta det kunskapsmått, som folkskolestadgan föreskriver för avgång enligt § 47.

Förhållandet mellan det antal barn, som i nedannämnda distrikt avgå enligt § 47 eller i förtid enligt § 48 framgår av följande siffror:

Skoldistrikt	Antal år 1915 avgångna barn				
	Enligt § 48 från klass				och enligt § 47
	2	3	4	Summa	
Fällfors	—	2	9	11	62
Jörn	—	2	73	75	38
Norrsjö	1	17	81	99	33
Burträsk	1	11	172	184	56
Lycksele	64	10	42	116	16
Stensele	14	19	33	66	25
Malå	3	8	2	13	71
Tärna	8	13	23	44	12
Sorsele	4	13	24	41	11

Samtliga i föregående tabell ha dock åtnjutit åtminstone någon undervisning i en skola. En stor del andra barn besöka aldrig någon skola. Även härom äro vi i tillfälle att angiva några siffror:

Skoldistrikt:	Antal skolpliktiga:	Antal, som saknar undervisning:
Lycksele	1709	512
Stensele	804	245
Malå	605	90
Sorsele	709	195
Tärna	385	35

Anledningen till dessa betydande skolförsummelser måste visserligen till stor del sökas i fattigdom och lång skolväg, men i mer än hälften eller i omkring 60 proc. av de angivna fallen torde, enligt vad fackmän intyga, försummelserna bero på likgiltighet och försumlighet från föräldrarnas sida.

Vi kunna icke underlåta att komplettera här lämnade uppgifter från övre Norrland, som beträffande skolförhållanden väl torde få anses höra till vår mest vanlottade landsända, även med uppgifter angående skollokaler. Vi inse tillfullo de svåra förhållanden och det ekonomiska tryck, som är till finnandes inom flera av skoldistriktet, och vi ha förut angivit det höga belopp, som på sina håll uttaxeras enbart för skolväsen-

det. Men ändring i det nuvarande tillståndet bör komma till stånd, och staten borde ha alldeles särskilda ytterligare skyldigheter beträffande vissa kommuner i de övre länen.

Antalet skolhus och skollokaler inom de olika skoldistrikten inom förutnämnda inspektionsområde framgår av följande tablå.

S k o l d i s t r i k t	Antal egna skolhus	Rotarnas skolhus	Andra skollokaler
Löfvånger	1	20	—
Nysätra	1	13	—
Skellefteå landsförsamling	10	53	50
Skellefteå stad.....	1	—	1
Byske	19	4	12
Fällfors	1	17	—
Jörn.....	4	3	22
Burträsk	11	16	30
Norsjö	5	4	35
Lycksele	1	22	47
Stensele	6	1	23
Malå	1	4	20
Tärna	1	3	6
Sorsele.....	2	3	35

Distriktens egna skolhus äro i allmänhet tillfredställande. Vissa av rotarnas skolhus, vilka antingen hyresfritt eller mot viss årlig hyra upplåtas till skollokaler, motsvara också någorlunda sitt ändamål, medan däremot de flesta antingen aldrig byggts riktigt färdiga utan stå oinredda med nakna timmerväggar och omålat trävirke eller ock fått förfalla till den grad, att de numera icke fylla ens de anspråkslösaste krav på soliditet och trevnad. Detta gäller i Löfvånger om alla 20, i Nysätra om 6, i Skellefteå landsförsamling om 35, i Byske om 2, i Fällfors om 10, i Burträsk om 5, i Norsjö om 2, i Lycksele om 18 och i Sorsele om 2 av de i andra kolumnen upptagna skolhusen.

Vad därefter beträffar de förhyrda skollokalerna i andra byggnader äro de endast i ett fåtal fall tillfredsställande, i de flesta däremot under all kritik. De sakna ofta nog fyllning både under golven och över inner-taken, väggarna äro ibland alldeles nakna, ibland klädda med papp, i andra fall åter med smutsigt och trasigt tidningspapper. Eldningen sker

i små tunna gjutjärnskaminer. Då man eldat en stund, blir värmen nästan outhärdlig, slutar man elda, blir det genast kallt. I dessa lokaler, som därjämte i regel äro alldeles för små i förhållande till barnantalet, blir luften inom få minuter osund, men möjligheter att genom ventilation åstadkomma luftombyte förefinnas icke, enär alla fönster äro noggrant tillspikade.

För lärarinnan är det lika illa ställt. Hon är i de flesta fall hänvisad att bo i en liten kammare innanför skolrummet. Kammaren ligger vanligen mot norr. I de fall, där inredning är verkställd, är den ytterst bristfällig. Eldstaden är oftast av den beskaffenhet, att lärarinnan icke kan tillreda mat i bostaden. Matlagningen måste ske antingen i skolrummet eller ock hos värdfolket.

De dåliga skollokalerna, de bristfälliga bostäderna, det ständiga beroendet av andra även i detaljer måste givetvis i väsentlig grad motverka den arbetsglädje, som är ett oeftergivligt villkor för ett framgångsrikt arbete bland barnen. De här skildrade lokalerna äro tydligen även hälsovådliga, och ett mycket stort antal sjukdomsfall såväl bland barn som lärare kunna med säkerhet påstås vara orsakade av de i här berörda hänseenden i högsta grad undermåliga skollokalerna och lärarebostäderna. En mängd lärarinnor nödgas i utövningen av sin tjänst leva under förhållanden, som måste betecknas såsom ovärdiga.

Vid jämförelse mellan de tvenne skolsystemen finner man å ena sidan obegränsad lärotid, utmärkta lokaler, lärarekrafter med 10—15-årig utbildning, stipendier för eleverna, alltsamman till största delen på allmän bekostnad, och å den andra sidan — de landsbygdsförhållanden, varom stickprov lämnats i föregående kapitel.

En jämförelse.

På ofantligt många platser i vårt land förorsakar fattigdomen, att barnens skolgång blir dålig samt ofta avbruten i förtid. Föräldrarna inse ej alltid nödvändigheten av skolundervisning. För uppehållande av hemmet behövs barnhjälpen tagas i anspråk. Och det är icke blott å landsbygden sådant förekommer, även i de rikare, större samhällena få barnen avsluta sin skolundervisning, innan de hunnit inhämta, vad skolstadgan föreskriver. Till och med i Göteborg hör sådant icke till sällsyntheterna. Ofta nödgas barnen försumma skoldagar på grund av bristande kläder och skodon. Då staten numera i högre grad än förut övertagit kostnaderna för folkundervisningen, borde det anspråket kunna ställas på kommunerna och i varje fall åtminstone på dem, som ha små eller normala kommunalutskylder, att skolgången icke försummades på grund av föräldrarnas fattigdom.

Fattigdomen orsakar dålig skolgång.

VIII. *Åtgär-
der beträf-
fande skol-
författningar
eller anmor-
tedes.*

Vissa områden av vad här påtalats i denna motion äro för närvarande föremål för utredning. Erkännas bör även, att i övrigt på sina håll de senaste reformerna av inspektionen och av den högsta ledningen av folkundervisningsväsendet så småningom torde komma att visa åtskilliga förbättringar. Fråga är emellertid, om icke redan nu kan ifrågasättas, huruvida folkskoleöverstyrelsen kommit att gent mot domkapitlen intaga den ställning, som bort tillkomma den högsta centrala skolmyndigheten över folkskoleväsendet. Med nu givna prejudikat beträffande nekandet av statsbidrag åt kommuner, som vanvärda sitt skolväsende, förefalla nuvarande former och normer tämligen problematiska, och inspektörernas befogenhet därvidlag är ytterst ringa. Bestämmelserna härom kräva enligt vår uppfattning en revidering. Utan en sådan torde det dröja en oöverskådlig tid, innan landsbygdens skolväsen blir sådant, som man uppsatt som mål, då 1842 års skolstadga utfärdades. I samma mån som staten ikläder sig allt större del av kostnaderna för folkundervisningen, bör staten också tillse, att dess medel komma till åsyftad användning. De kautschuckbestämmelser i skolstadgan, varigenom allsköns halvtidsläsning m. m. tillåtes florera, böra likaledes undergå en revidering. Givet är, att det kan finnas en och annan plats i vårt vidsträckta land, där ett undantag från en eljest given regel kan få ifrågakomma, men där borde sådant medgivas endast av folkskoleöverstyrelsen, sedan vederbörande folkskoleinspektörs yttrande inhämtats. Givet är, att det tar åtskillig tid, innan vårt undervisningsväsen kommit dit hän, att barnen i allmänhet erhålla heltidsundervisning, och att under övergångstiden en rätt stor varsamhet måste iakttagas. Tills den kommunala skatteutjämningsreformen hunnit bli en verklighet, borde måhända en provisorisk lindring åstadkommas beträffande fattiga kommuner, som äro eller bliva synnerligen hårt belastade för skolundervisningen.

Vidkommande det förhållandet, att under skoltiden större eller mindre del av skolklasserna vistas på betfälten eller bland lingontuvorna eller eljest försumma skolgången, torde åter ej behöva ifrågasättas någon längre övergångstid, innan de onormala förhållandena avlivats. I vad mån och på vad sätt ändrad lagstiftning kan erfordras för att betrygga en god skolgång, bör omedelbart undersökas. Sverige har icke råd att längre låta fortgå, vad som nu i den vägen äger rum.

På grund av det anförda hemställes,

att andra kammaren måtte besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes

Kungl. Maj:t låta utreda, i vad mån och på vad sätt
ändringar och tillägg i gällande skolförfattningar eller
åtgärder annorledes böra vidtagas för

dels fullt införande av heltidsläsning,

dels förhindrande av att ingen eller dålig skolgång
förekommer samt av för tidig avgång från skolan och

dels anställande av vederbörligt meriterade lärare-
krafter å folkskolestadiet samt för riksdagen framlägga
de förslag, för vars genomförande riksdagens medverkan
kan anses erforderlig.

Stockholm den 5 februari 1917.

Emil Kristensson.

Olof Nilsson.
Tånga.

E. G. Johansson,
Kullersta.

Ivar Vennerström.

Hjalmar Branting.

F. V. Thorsson.

Värner Rydén.

Herm. Lindqvist.

Erik Palmstierna.

Viktor Larsson.

Sven Persson.

Bernhard Eriksson.

Sven Linders.
